

Lidská práva a povinné očkování

Řada evropských států v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19 zavádí povinné očkování. Je to v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv?

Loňské rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Vavříčka vs. Česká republika, jež se týkalo povinného očkování¹, by mohlo mít dopad i na budoucí povinné očkování proti onemocnění covid-19. Evropský soud rozhodl o přípustnosti povinného vnitrostátního očkování. Bylo to přitom vůbec poprvé, kdy k této problematice zaujal stanovisko.

Rakousko je první zemí v Evropě, která od února zavede povinné plošné očkování proti koronaviru. Povinnost bude pro všechny osoby žijící v Rakousku, které jsou starší 14 let. Odmítačům očkování hrozí pokuta až 3600 eur. Doba platnosti zákona, který tuto povinnost zavádí, jsou dva roky.

Babišova vláda ještě před svým odstoupením stihla vyhlásit povinnost očkování proti covidu-19 pro všechny osoby starší 60 let. Nařízení má nabýt účinnosti 1. března. Povinné očkování se vedle seniorů bude vztahovat také na zdravotnický a ošetrovatelský personál, lékaře a studenty medicíny, policisty, hasiče a vojáky.

Bez ohledu na příslušné vnitrostátní ústavní právo vyvstává otázka, zda obecná povinnost očkování je, či není v souladu s Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv.

Čeští stěžovatelé ve věci Vavříčka tvrdili, že vnitrostátní ustanovení vyžadující povinné očkování

proti devíti nemocem (například tetanus či žloutenka typu B) porušuje základní právo na soukromí a sebeurčení zaručené v článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Soud stížnost šesti rodin zamítl.

Následně též soud ve zkráceném řízení zamítl další dvě stížnosti proti povinnému očkování. První přišla z Francie, kde od července musí podstoupit očkování proti covidu-19 pracovníci zdravotnické a pečovatelské péče. Druhá z Řecka, které zavedlo povinné očkování pro zdravotníky a osoby starší 60 let. Stěžovatelé v obou případech poukazovali na porušení článků 2 a 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv.²

Tato rozhodnutí se zdají být jednou z prvních fází ostré debaty v členských státech Evropské unie o povinném očkování proti covidu-19 a jeho dopadu na základní práva a svobody. Na základě dosavadní judikatury Soudního dvora (Vavříčka a další proti České republice) se však zdá nepravděpodobné, že by budoucí stěžovatelé proti povinnému očkování uspěli, ačkoli by o tom Soudní dvůr rozhodoval jistě až za několik let, kdy už snad bude pandemie historií.

Ochrana soukromého a rodinného života

Ochrana soukromého života spadá do působnosti článku 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Jde o právo na vlastní rozhodnutí. Lékařská

Těm, kteří očkování odmítnou, mohou hrozit pokuty či omezení v každodenním životě, ale nikdo neskončí ve vězení ani nebude očkovan proti své vůli.

¹ ESLP, 8. 4. 2021, 47621/13 (Vavříčka a další proti České republice).

² ESLP, 24. 8. 2021, 41950/21 (Abgrall a 671 dalších proti Francii); ESLP, 9. 9. 2021, 43375/21 (Kakalteri a další proti Řecku); ESLP, 9. 9. 2021, 43910/21 (Theofanopoulou a další proti Řecku).

péče nezasahuje do tělesné integrity osoby, pokud s ní tato osoba souhlasila.

Ustanovení čl. 8 odst. 2 úmluvy o lidských právech obsahuje výhradu zásahu. Z toho dokonce vyplývá ochranná povinnost státu přijmout vhodná opatření na ochranu zdraví široké veřejnosti.³

Soud při posuzování slučitelnosti zákonné povinnosti očkování se základními právy zkoumá, zda je tato povinnost vhodná pro dosažení cíle ochrany, a poté, zda je povinnost očkování nezbytná, nebo zda jsou k dispozici jiné, méně omezující prostředky. Přezkum končí testem vyváženosti zájmů nebo přiměřenosti: zkoumá se, zda je příslušné státní opatření přiměřené s ohledem na soukromé zájmy dotčených osob a státu.

Podle argumentace evropského soudu mohou vnitrostátní orgány zavést povinné očkování, pokud současná politika dobrovolného očkování nepostačuje k dosažení a udržení kolektivní imunity. Záleží mimo jiné také na tom, jak nakažlivá a nebezpečná nemoc je a zda bez povinného očkování hrozí přetížení nemocnic.

Test existence mírnějších prostředků vyžaduje, aby prostředek zvolený k dosažení cíle byl takový, který má stejně účinný vliv na zdraví lidí. V judikatuře Evropského soudu pro lidská práva však není odděleně zkoumána nezbytnost a polehčující okolnosti.

Při vyvažování zájmů s ohledem na článek 8 úmluvy o lidských právech je třeba porovnat zájem dotčené osoby na neočkování a zájem státu na zavedení povinného očkování.⁴ Jde o zásah do tělesné integrity a sebeurčení, které je v každém případě dáno zavedením povinného očkování. Rizika spojená s onemocněním zpravidla převažují nad riziky očkování.

Článek 8 a povinné očkování

Cílem povinného očkování je ochrana veřejného zdraví přes dosažení kolektivní imunity a snížení přetížení nemocnic.⁵ Cíl bude splněn, jakmile si co nejvíce lidí vytvoří protilátky proti viru a vysoké procento populace se stane imunní, čímž se sníží pravděpodobnost šíření onemocnění.

³ ESPLP 4. 1. 2008, 23800/06 (Shelley proti Spojené království)

⁴ ESPLP 6. 5. 2008, 24429/03 (Solomakhin gg Ukrajina) bod 36.

⁵ ESPLP, 8. 4. 2021, 47621/13 (Vavříčka a další proti České republice) bod 148: „[V]eškeré vakcíny používané v rámci komunitních očkovacích programů dokázaly zabránit onemocnění u jednotlivců a zároveň přerušit cirkulaci patogenů prostřednictvím tzv. stádové imunity, čímž přispěly ke zdravější globální společnosti. Komunitní imunita by tedy mohla být považována za cíl národních očkovacích plánů.“; bod 151: „Vysoká důvěra v očkovací programy je zásadní pro udržení vysoké míry proočkování, zejména na úrovních, které přesahují míru potřebnou pro stádovou imunitu. V celé Evropské unii (EU) však zpoždění a odmítání očkování přispívají v řadě zemí k poklesu míry imunizace a vedou k nárůstu počtu ohnisek onemocnění. Nedávné epidemie spalniček - nejvyšší v EU za posledních sedm let - ilustrují bezprostřední dopad klesající proočkování na propuknutí onemocnění.“; bod 215: „.... Zásah, který takové povinné očkování představuje, do práva na respektování soukromého života byl proto přiměřený cíli podpořit míru proočkování potřebnou k dosažení prahu stádové imunity ve prospěch celé populace.“

Proti povinnému očkování může hovořit skutečnost, že mnoho lidí se koronavirem nakazilo již podruhé. Dosažení kolektivní imunity tedy zůstává sporné. Očkování nebo prodělání infekce však prokazatelně chrání před těžkým průběhem onemocnění.

Pokud se podíváme na nedávné studie⁶ z Itálie a Francie, zjistíme, že po zavedení povinného očkování pro určité profesní skupiny došlo ke zvýšení proočkovanosti. Proto lze i nadále konstatovat, že není zcela nevhodné sledovat tak legitimní cíl, jakým je ochrana zdraví.

Vyvažování zájmů v citované judikatuře je použitelné i na povinné očkování proti covidu-19. Rizika spojená s onemocněním obvykle převažují nad riziky očkování.

Ochrana života

Do rozsahu ochrany článku 2 úmluvy o lidských právech spadá život ve fyzickém smyslu. Do fyzické integrity se zasahuje pouze v případech, že nastanou okolnosti, které mohou život ohrozit. Takovými okolnostmi jsou například alergie na vakcíny. Proto je třeba s lékařem možná rizika probrat.⁷

Evropský soud pro lidská práva bere v úvahu také možná úmrtí a nemoci způsobená očkováním. Pokud k takovým událostem dojde, nejsou přičítány státu, pokud ten dodržuje svou povinnou péči.^{8,9} Stát je povinen prošetřit všechna tvrzení o příčinné souvislosti mezi úmrtím nebo život ohrožující příhodou a podáním očkování.¹⁰

Naopak stát je podle článku 2 povinen ochránit životy obyvatel před riziky, kterým se lze vyhnout. Je tedy povinen přijmout preventivní opatření.¹¹ Pokud modely dobrovolného očkování nevykazují potřebnou účinnost, mohlo by při neexistenci účinných alternativ pouze zavedení povinného očkování odůvodnit povinnost státu chránit své občany.

Judikatura odkazuje na diskreční pravomoc členských států. Tedy stát má do značné míry volnost ve výběru prostředků, kterými chce chránit životy obyvatel před infekčními nemocemi.¹² Článek 2 úmluvy o lidských právech proto nebrání zavedení povinného očkování za předpokladu, že jsou přijata nezbytná opatření k zabránění ohrožení života.

Článek 2 a povinné očkování

Povinné očkování proti covidu-19 je zásahem do tělesné integrity, ale bez zvláštních okolností nespadá do oblasti ochrany práva na život.¹³

K šíření nemoci nedochází v důsledku státního opatření. Proto je nelze přímo přičítat státu. Zásah přičitatelný státu by existoval pouze tehdy, pokud by nebyla splněna povinnost státu chránit své občany.¹⁴ Bylo by to v případě nákazy osob se zvýšeným rizikem ohrožení života, které se

nemohou samy imunizovat a jsou o to více závislé na kolektivní imunitě. Existence takového ohrožení života je státu nepochybně známa, a proto by se nečinnost státu za současné pandemie považovala za zásah.

Bylo by však nepřiměřené zavést povinné očkování pro osoby, které se již covidem nakazily. V tomto případě by očkování bylo možné, pokud by se prokázalo, že vakcinace nepředstavuje riziko pro nemocný organismus a že očkování může přispět k úspěchu léčby. Očkování snižuje riziko infekce, ale nevylučuje ji. Proto musí zákony, které stanoví povinné očkování proti covidu, obsahovat také výjimky. V těchto pravidlech musí být stanoveno konkrétní období, kdy musí být očkováni ti, kteří se uzdravili.

Z předchozí judikatury Evropského soudu pro lidská práva vyplývá, že povinné očkování není posuzováno jako porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv. Očkování sice zasahuje do tělesné integrity a práva na soukromý život jednotlivce, ale tento zásah je oprávněný, pokud přínos pro populaci převáží nad nevýhodami pro jednotlivce.

Důležité je další sémantické rozlišení: všechna dosud přijatá státní opatření stanovují povinné očkování, nikoliv nucení do očkování. Těm, kteří očkování odmítnou, mohou hrozit pokuty, omezení v každodenním životě, jako je prodloužení povinnosti testování, nebo dokonce omezení účasti na veřejném životě či výkonu povolání, ale nikdo neskončí ve vězení ani nebude očkován proti své vůli.

Ksenija Kulenovic
bvp Braun Partners

- 6 Stánek 17.09.2021.
- 7 Očkování v případě existující nemoci by jinak představovalo zásah do článku 2 EÚLP, neboť by se jednalo o kontraindikaci; ESLP 20. 12. 2004, 50385/99 (Makaratzis proti Řecku) bod 55.
- 8 ESLP 9. 6. 1998, 23413/94 (L.C.B. proti Spojenému království), bod 36.
- 9 ESLP 19. 12. 2017, 56080/13 (Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku), bod 164.
- 10 ESLP, 25. 6. 2019, 41720/13 (Nicolae Virgiliu Tanase proti Rumunsko) bod 134 a následující; ESLP, 19.12.2017, 56080/13 (Lopes de Sousa Fernandes proti Portugalsku) bod 214.
- 11 ESLP 28. 10. 1998, 23452/94 (Osman proti Velké Británii), bod 105 f.
- 12 EGMR 29. 10. 1992, 14234/88, 14235/88 (Open Door und Dublin Well Women protiv Irsko) bod 68.
- 13 ESLP, 15. 1. 1998, 26536/95 (Boffa a 13 dalších proti San Marinu).
- 14 ESLP 28. 10. 1998, 23452/94 (Osman proti Velké Británii), bod 105.